

בעשנת החסידות

ספירת העומר במשנת החסידות

הוספה:
פסח שני

מצד עצמם, מצד מצבם מחמת עצמם, יהיו ראויים לקבל את התורה, שגם הנפש הבהמית תהי' "כלי" לקבל את הגילוי האלקי. ומשל לדבר הוא כמו התלמיד שהבין את דברי רבו עד שהוא מבין אותם בשכלו מצד עצמו, "תורתו דידי" היא, ואז שוב אין צורך שהרב יעמוד כל הזמן מעל התלמיד ויצוה לו מה לעשות. חושי התלמיד עצמו נשתנו.

הוא אומר: עבודת ספירת העומר מהותה היא הטהרה והיציאה ממצב בלתי רצוי, וכדאיאתא בזהר שספירת העומר היא כדוגמת ספירת שבעה נקיים דנדה (יספרה לה'), וכלשון ה"רבונו של עולם" שאומרים לאחר ספירת העומר "כדי לטהרנו וכו'".

ובאופן מפורט ביותר, העבודה דספירת העומר היא לטהר כל פרט ופרט שבנפשו, שבע מדות שכל אחת כלולה משבע. וכפי שאומרים "ברבונו של עולם" בכל יום, "שבכות ספירת העומר שספרתי היום יתוקן מה שפגמתי בספירה השייכת לאותו הלילה". כל יום ויום יש לו משמעות פרטית ומיוחדת שאפשר ללמוד את מהותה מהספירה השייכת לאותו הלילה.

ולפיכך לא בא מתן תורה יחד ותיכף ליציאת מצרים, בבת אחת. שכן, מכיון שענין מתן תורה הוא "חיבור עליונים ותחתונים", אי אפשר שהתחתונים עצמם יתחברו עם העליונים עד שיהיו ראויים לכך מצד עצמם. ואם לאו, אין כאן חיבור אמיתי של העליון והתחתון. התחתון צריך שיכין עצמו ויברר עצמו עד שיהי' ראוי לקבל את אור העליון.

ואולם גם עליון זה עצמה של התחתון אינה יכולה לבוא מעצמו, שהרי "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים". לכן לא התחילה עליון זה של מ"ט הימים אלא לאחר הגילוי הנעלה ביותר של חג הפסח, כשנגלה עליהם מלך מה"מ הקב"ה. לאחר גילוי זה, נתינת כח זה מלמעלה, ניתן כח בידי האדם להעלות עצמו שלב אחר שלב, דרגא אחר דרגא, עד שיגיע לשלימותו בסיום ימי הספירה, ויהי' ראוי לקבל את התורה.

אותו הדבר הוא גם בעבודת האדם בכל שנה ושנה. בחג הפסח מאירה בנשמת כל איש ישראל הארה אלקית עליונה, הנותנת לו כח מיוחד לגבור מחדש על נפשו הבהמית.

זהו גם הטעם לכך שנאמר בכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה". לכאורה, מכיון ש"שבת" כאן משמעה יום ראשון של חג, (ובזה קלקלו הצדוקים שהיו מפרשים "שבת" כפשוטה), מדוע נקט הכתוב בלשון "שבת" הנותן מקום לטעות? אלא, בזה בא הכתוב להשמיענו, שהנתינת כח לעבודה זו ד"וספרתם לכם" שרשה ומקורה מבחינת "שבת", מדרגה עליונה שלמעלה מששת ימי המעשה.

לפי כל הדברים האמורים, יובן היטב מדוע מהותה וגדרה של מצוה זו הוא "ספירת העומר":

ביאור דבר זה יובן על פי דברי המשנה שרק שתי מנחות באות מן השעורים, מנחת סוטה ומנחת העומר. והנה זה שמנחת סוטה היא מן השעורים ולא מן החטים ביארו חז"ל, "היא עשתה מעשה בהמה לפיכך תביא שעורים שהם מאכל בהמה", אבל מנחת העומר – מה ענינה למאכל בהמה?

אלא שבזה נרמזים הדברים דלעיל: לאחר יציאת מצרים, הגילוי הנעלה מלמעלה שגרם לאדם יציאה מהמצרים וגבולים, יש להתחיל בביור "הנפש הבהמית", וזה בא ע"י הקרבת "שעורים", שהם "מאכל בהמה" דוקא.

ללמדך, מהותו של קרבן העומר הוא "להקריב להשם" את "עניני הבהמה" שבאדם, את נפשו הבהמית, את נטיותיו הטבעיים והחומריים. ודבר זה הוא היסוד שבעבודת ספירת העומר, לברר ולזכך כל מדה ומדה שבנפשו הבהמית של האדם.

זהו, אם כן, הרמז בכתוב "משכני אחריך נרוצה": "משכני" לי יחיד קאי על הנפש האלקית, שהרי המשיכה שהיתה ביציאת מצרים ע"י הגילוי הנעלה ביותר שהי' אז לא משכה אלא את הנפש האלקית, אבל הנפש הבהמית נשארה בחומריותה. לאחר זה באה העבודה ד"אחריך נרוצה" ל' רבים, ששתי הנפשות, הנפש האלקית והנפש הבהמית, "רצות" ביחד אחרי ה'.

מצוות ספירת העומר היא מצוה מיוחדת במינה שאין לה לכאורה אחר ורע בין שאר המצוות. נוסף לזה שהיא מן המצוות הספורות התלויות בדיבור בלבד, הרי בזה עצמו שונה היא שינוי מהותי משאר המצוות התלויות בדיבור כמו קריאת שמע ותפילה וברכות הנהיין ותלמוד תורה. בכל המצוות הללו הדיבור אינו אלא ביטוי של רגש ומחשבה והבנה. כגון: מצות ברכות הנהיין – מהותה היא ההרגשה שלה: הארץ ומלואה, ושיש לברך את הקב"ה על כל הנאות עולם הזה. קריאת שמע – ביטוי האמונה באחדות ה' וכו'. תפילה – עבודת השם. ועל כולם תלמוד תורה – לימוד תורתו של הקב"ה. ואולם במצות ספירת העומר אין הדיבור לכאורה אלא הודעת מציאות הקיימת לפני הדיבור. כגון: האומר היום יום אחד לעומר, לא חידש בדיבורו דבר, שהרי גם לפני אמירתו ה' יום זה יום אחד לעומר. אין כאן שום רעיון בעל תוכן או ביטוי מחשבה או רגש וכו'".

והנה ע"ד הדרוש כבר נתבאר הדבר ע"פ דברי המדרש שהובאו בר"ן במ"ס פסחים, שמצות ספירת העומר היא זכר לאותם הימים שספרו בני ישראל בצאתם ממצרים, אשר מרוב השתוקקות לבוא למתן תורה, שהוא מטרת יציאת מצרים, כמ"ש בהוציאן את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ספרו כל יום שכבר עבר, זאת אומרת שמתקרב יותר יום מתן תורה. יש כאן, אם כן, לא סתם "ספירה של ימים", ספירה יבישה ללא שום טעם ותוכן, אלא להיפך – ביטוי של רגש עמוק של צאמון והשתוקקות לבוא למתן תורה.

אולם ביאור זה אינו מתיישב היטב עם משמעות המצוה לפי פשוטה. כי לפי זה כל מהות המצוה אינה אלא הכנה למתן תורה, ומפשטות הכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה" משמע, שהספירה היא מהקרבת העומר ולא מיציאת מצרים (שאו נתבשרו בהוציאן את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה).

זאת ועוד: לפי הסבר כללי זה אין ענין מיוחד בכל יום ויום מימי הספירה, אלא בכך שבזה מתקרבים יותר לזמן מתן תורה, שלימות יציאת מצרים.

עוד דיוק ישנו בנוסח הספירה "היום שני ימים לעומר" וכיוצא בזה, ולא "היום יום שני לעומר" וכיוצא בזה. אם אין כאן אלא ספירת הימים לקראת מתן תורה, לשם מה יש צורך לסכם כמה ימים כבר עברו, ולא לספור רק את היום הנוכחי?

בשיר השירים כתוב: "משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בר". לכאורה תמוה: פתח הכתוב ב"משכני" לשון יחיד, וסיים ב"נרוצה" לשון רבים?

מבואר בחסידות, שבפסוק זה יש רמז על כללות עבודת האדם, מיום הראשון של חג הפסח, יום יציאת מצרים, עד לחג השבועות, זמן מתן תורה.

יציאת מצרים היתה גאולה מחושך הקליפות הנעשה ע"י גילוי מלמעלה, נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם. בני ישראל מצד עצמם לא היו עדיין במדרגה שהיו ראויים לגילוי אלקות, אלא הגילוי נמשך אליהם מלמעלה. מחמת זה, אין הגילוי חודר כל כולו לתוך מציאות האדם, הגילוי לא פעל על "נפשו הבהמית" של האדם, אלא רק על "נפשו האלקית". הנפש הבהמית "נתבטלה" לפי שעה ממציותה, אבל עדיין נשארה בתוקפה.

למה הדבר דומה? עבד העושה את רצון אדונו משום שהוא עבדו. העבד עצמו עדיין יש לו רצונות עצמיים שלו, ובלשון חז"ל "עבדא בהפקירא ניהא ליה", אבל הוא דוחה רצונות אלה מפני רצון האדון. מהות העבד עצמו אין בה שינוי, ובו ברגע שהאדון ישנה את רצונו או יבטל את בעלותו על העבד, מיד העבד חוזר לקדמותו ועושה את מה שליבו חפץ. כמו כן, כשמאיר אור אלקי על האדם עד שנפשו האלקית מתוך הרגשת הגילוי הנעלה נמשכת לאלקות, מתבטלת מתוך כך הנפש הבהמית בפני הקדושה העצומה ואין ביכולתה לפעול מאומה, והיא אז כמו אדם שישן שיכול לחזור ולעורר משנתו (עי' תניא פ"ג) כך הנפש הבהמית כשנפסקה התגלות הקדושה היא חוזרת וניעורה.

וכן, על דרך משל, ה' מצבם של ישראל בצאתם ממצרים. מתוך שהאיר עליהם גילוי אור כזה, הם "יצאו ממצרים" במובן הרוחני, יצאו ממ"ט שערי טומאה שהיו שקועים בהם, אבל בו ברגע שגילוי זה מלמעלה נפסק, שוב עלולים הם לחזור לקדמותם. לשם כך ניתנו להם מ"ט יום עד מתן תורה, כדי שבכל יום ויום יוכלו "לקלוט" ול"ברר" את כל אחד ממ"ט השערים, כך שגם

מתוך שעיקר עבודת הספירה היא בבירור הנפש הבהמית, הרי אז הדביקות באלקות היא באופן של "ריצה" (נירוצה), כמו אדם הנמצא בארץ צי' ועייף בלי מים שאז צמאה נפשו לאלקים, ומתוך צמאון ותשוקה רבה וגדולה זו הרי הריצה היא בתוקף ביותר. נמצא, שהנפש הבהמית פועלת תשוקה וגעגועים ו"ריצה" גם בנפש האלקית, ששתיהן יחדיו רצות אחרי ה'.
דוקא ע"י עבודה כל מידות הנפש הבהמית בפרטיות באים אל

"הביאנו המלך חדריו נגילה ונשמחה בך", השמחה בעצמותו ית' בעת מתן תורה.
שכן, במתן תורה, שהוא יום החמישים, הוא גילוי שער הנו"ן (דגו"ן שערי בינה), שמצד עצמו הוא למעלה מגדר הנבראים ואין הנבראים יכולים לקבלו. דוקא לאחר ההכנה דספירת העומר, בירור כל פרט ופרט שב"תחתון", שבנפש הבהמית, יכול להיות חיבור העליון שלמעלה מגדרי הנבראים.

פסח שני

למעלה מ"סדר" התורה

בפסח השני מצינו ענין תמוה ביותר: מהמסופר בכתובים משמע, שהדין של פסח-שני נתחדש בכיכול על ידי בני אדם, שהטמאים לנפש אדם באו בטענה "למה נגרע לבלתי הקריב קרבן ה' במועדו", ואז נתן הקב"ה את מצות פסח שני, ומשמע, שאילו לא היו באים בתביעה - אכן לא ה' הקב"ה מודיע את האפשרות להקרבת פסח-שני, ורק מפני שהם תבעו ודרשו וזעקו "למה נגרע" נתן הקב"ה את מצוות פסח-שני.

והדבר דורש ביאור, ממה- נפשך: אם ה' בתורה, מעיקרה, ענין של פסח-שני, מדוע לא ציוה הקב"ה את משה רבינו עליו מלכתחילה? ואם מצד התורה עצמה אין מקום לאפשרות זו, וככלל "עבר זמנו בטל קרבנו", וכי בני-אדם גורמים בתביעותיהם לשנות את התורה!?

ובאור-החיים על התורה הקשה: הלא הם עצמם באו ואמרו אנחנו טמאים לנפש אדם, והדין הוא שטמא אינו יכול להקריב את הקרבן, ואם כן איזה מקום יש כאן לתביעה של "למה נגרע"? הרי אין כאן שום ענין של "ניגרע", דמה מבקשים, ליתן להם תורה חדשה? הקב"ה קבע בתורתו שטמא אינו יכול להקריב את קרבן הפסח ואילו הם אינם מוכנים לקבל זאת וזועקים: "למה נגרע"..
* * *

אמנם, פסח שני מלמד את האדם שלעולם אין זה מאוחר מדי כי תמיד ניתן לתקן. אפילו זה שה' "טמא" או "בדרך רחוקה", ואפי' אם זה ה' "לכם", כלומר, לרצונו, באשמתו, - עדיין פתחה בפניו הדרך לתיקון ולהשלמת החסר.

והיוצא מזה, שפסח-ראשון ופסח-שני מכוונים לשני האופנים הכלליים של עבודת ה' - עבודת הצדיקים ועבודת בעלי-תשובה, עבודת הצדיקים היא העבודה המסודרת של אדם המתנהג בדרך הישרה על-פי התורה, עבודת בעלי-תשובה, לעומת זאת, היא עבודה שלא על-פי הסדר, הבעל-תשובה עבר על סדר התורה ושיבש את הדרך הישרה. אף על פי כן מעמיד הקב"ה בפניו דרך של תיקון, ונותן לו אפשרות להשלים את אשר עיוות.

פסח-ראשון הזמן להקרבת הפסח לכתחילה, הוא ביטוי לעבודת הצדיקים ההולכים בדרך הישרה, ואילו פסח-שני, שבא לתקן את העבר, מבטא את עבודת הבעלי-תשובה, ומלמדנו את היסוד שלעולם אין זה מאוחר מכדי לתקן ולהשלים.

חוטא מה עונשו?

בעומק יותר מבואר בתורת החסידות, שהתשובה, מעצם מהותה, היא דבר שלמעלה מסדר הדברים שעל פי טבעו, על פי הסדר הטבעי אין שום אפשרות לתקן חטא. לפי סדר התורה, כשהאדם עבר עבירה או לא קיים מצות - זהו מעוות לא יוכל לתקן, אלא שישנו כוח נעלה יותר מ"סדר התורה" וממנו נובעת היכולת לתקן ולהשלים, זו התשובה.

הדבר מפורש במאמר חז"ל הידוע על הפסוק טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, וז"ל: שאלו לחכמה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: חטאים תרדוף רעה, שאלו לנבואה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה: חוטא מהו עונשו? אמר להם: יעשה תשובה ויתכפר לו וכו'.

הרי לפנינו, שענין התשובה אין לו מקום, לא ע"פ חכמה, לא ע"פ נבואה, אף לא ע"פ תורה, אלא דוקא מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו יש מקום לענין התשובה.

תורה ענינה - הדרך המסודרת שבה צריך האדם להתנהג, התורה מגלה את רצון ה' וכל נטי' ממנו היא העברה על רצון ה'. אם האדם חרג מהדרך הסלולה של התורה - הוא יצא מתחומה של התורה. התורה אמרו לו שזהו חטא, היפך רצון ה', והוא לא התחשב בכך. אלא שיש דרגא למעלה מסדר התורה והיא - הקב"ה, עצמותו ומהותו יתברך שאין לו שום גדר והגבלה - אף לא הגבלות וגדרים שמצד רצון ה'. ומשם יכולה לבוא הוראה על ענין של תשובה. כלומר, אע"פ שהאדם עבר על רצון ה' שגילה בתורתו - יש כח מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו לעשות תשובה ולכפר על החטא.

התשובה אינה עבודה מסודרת

אולם כיצד יכול האדם לעורר את ענין התיקון וההשלמה שמקורו גבוה כל כך? באיזו דרך יגיע אל עצמותו ומהותו יתברך שלמעלה אף מהתורה? הנה דבר זה נעשה ע"י התשובה. הואיל ונשמט כל איש ישראל, גם של החוטא. היא חלק אלוקה ממעל ממש, "חבוקה ודבוקה בך", "יחידה ליחדך" - על כן יש כוח בישראל לעורר את קבלת התשובה בעצמותו ומהותו יתברך. מצד שורש נשמת איש ישראל המאוחד בעצמותו ומהותו יתברך, יש לו את הכוח לעורר בחימה שלמעלה אף משורש התורה.

אמנם, דבר זה נפעל ע"י עבודת התשובה דוקא שמועזת את עצם נשמותו, דבר זה שהוא חטא ועבר על רצון הקב"ה מעורר את עצם נשמתו והוא מתייסר על שניתק את עצמו מהבורא ומתחרט באמת ומקבל עליו קבלה אמיתית על להבא - הרי על ידי כך הוא מגיע עד עצמותו ומהותו יתברך, ומשם הוא מקבל את הכוח לתקן ולהשלים את אשר פגם והחסיר.

הוא אומר: התשובה אינה עבודה של "סדר", שכן מי שנטה מדרך הישר ועבר על רצון הקב"ה גם אם סתם יחזור עכשיו לדרך של "סדר" - לא יתקן בכך את אשר החסיר. יש בפניו דרך אחת ויחידה: הואיל והוא שיבש את הסדר הנכון, ע"כ עליו לשוב עתה אל הקב"ה גם כן שלא ע"פ סדר, עליו לזעזע את עצם נשמתו ולהתייסר בכל עומק נפשו על מצבו ועל ריחוקו מאלוקות, ואז, כשהוא מעורר את עצם נשמתו ובוכה אל הקב"ה שלא ע"פ ה"סדר" - הוא פותח לעצמו צינור חדש ודרך חדשה מעצמותו ומהותו יתברך, וניתן לו הכוח לא רק לתקן את הפגמים אלא גם להשלים את אשר החסיר.

פסח שני

על פי כל האמור מתבארות הקושיות הנ"ל בענין פסח שני.

הקב"ה בעצמו לא ציווה על פסח-שני, כי ע"פ הסדר הנכון צריכים להקריב את הפסח ב"ד בניסן ולא ב"ד באייר, זהו הסדר של התורה וכך היא ניתנה למשה רבינו, שאין ענין של פסח-שני, אלא שכאן באו בני ישראל, עם הכוח של תשובה, וזעקו: "למה נגרע" - ואז הם עוררו את הדרגא שלמעלה מסדר התורה וניתן הענין של פסח-שני.

ובזה יובן התירוץ גם על קושיית האור-החיים: בודאי ידעו אותם האנשים שע"פ דין אסור להם להקריב את הקרבן. אולם הם לא השלימו עם זה. הם לא יכלו לשאת את המחשבה שיחסר אצלם ענין כה גדול, שהענין הזה הוא אבוד ואינו ניתן לתיקון. ולכן הם צעקו "למה נגרע". זו לא היתה טענה ומחאה. זו היתה זעקה פנימית והתמרמרות שאינה מוכנה להשלים עם מציאות. ואותם אנשים אכן רצו שתיתן להם "תורה חדשה", דרך חדשה של תיקון.

והתביעה הזאת, ההתמרמרות הזאת שבקעה מעצם הנשמה, אכן פתחה צינור חדש מעצמותו ומהותו יתברך, שלמעלה מסדר התורה, וניתן הכוח של התיקון ושל ההשלמה - הכוח של פסח-שני.

להקורא הנכבד!

מתכבדים אנו בזה, להגיש בפני קהל שוחרי התורה והחסידות, גליון ארבעה עשר "במשנת החסידות". והפעם, בקשר לימי הספירה הבעל"ט - ביאור העבודה דימי הספירה, כפי שמבואר בספרי חסידות.

בתור חוספה: הבאנו ביאור קצר אודות מהות החג דפסח שני, שתוכנו - כפי שמבואר בתורת החסידות - שאין דבר אבוד! מי שלא הקריב קרבן פסח, אפילו באם זה היה 'לכם', ברצונו החופשי, במזיד, עדיין יכול לתקן את מה שעיוות. וכך היא בעבודת האדם לקונו.

ומודיעים אנו בואת, שניתן לקבל מאיתנו, הרבה ביאורים בחסידות, בכתב ובע"פ. בכל שבוע אנו שולחים קונטרס "תורה אור המבואר" - שהוא פירוש נפלא על מאמר מפרשת השבוע מספר לקוטי תורה להרב בעל התניא זצוקללה"ה, ולאחרונה גם צירפנו שיעור בתו"א ממיטב המשפיעים שליט"א; כמו"כ יש לנו מגוון שיעורים בספר התניא, תורה אור, לקוטי תורה ודרך מצותיך - ממיטב מגידי-שיעורים. להורדה לחצו כאן.

מערכת לעבדך באמת

מטרתנו: לעודד לימוד החסידות ע"י הפצת ספרי הבעש"ט ותלמידיו הק'